

II. JOGELMÉLETI-JOGTÖRTÉNETI SZEKCIÓ

SZEMERE BERTALAN ÉS A "RÉGI PEREK" BORSODEAN (1846/47)

Ruszoly József

az állam- és jogtudomány doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
József Attila Tudományegyetem, Jogtörténeti Tanszék

Ijjas József emlékének

1

Miskolci évtizedem alatt, a Nehézipari Műszaki Egyetem Jogtörténeti és Jogelméleti Tanszéke megalapításának s megerősödésének idején (1981-1988 [1991]) az egyetemi tevékenység, két főkéllégiumom gondozása mellett, vele egyidejűleg fő törekvésem volt a városi és megyei kulturális közélet intézményeibe való bekapcsolódásom, s ott a helyi, egyszersmind országos hagyományok élesztésében, kutatásában való részvétel. Különösen fontosnak tartottam, hogy a *genius loci* legkitűnőbb alakjával: Szemere Bertalan életével és munkásságával foglalkozzam, amire jó alkalmat kínált születésének 175. évfordulójáról 1987. augusztus 28-29-én való megemlékezés, melynek legfőbb hozadéka a *Szemere Bertalan és kora c. kétkötetes kiadvány* (1991) lett, benne *Szemere megyéje, Borsod Szemeréje c. tanulmányommal*. A Szemere Bertalanról szóló ekkori meg korábbi s későbbi írásaimat *Három borsodi örökhagyó c., miskolci szolgálatomat mintegy lezáró kis tanulmánykötetem* (1992) tartalmazza. Kutatásaimat persze nem zártam le, csupán félbeszakítottam; elszórtak tőlük más feladataim, s a nehéz kiadási viszonyok sem teszik lehetővé a többönk által tervezett további Szemere-kiadványok megjelentetését.

Szemere Bertalan a reformkori Borsod vármegye vezéregyénisége volt. Munkásságának teljes föltárása mind helyi, mind országos szempontból nagy fontosságú. Jelen jubileumi konferencia alkalmával ezért is választottam egy kevésbé ismert, hivatkozott tanulmányomban éppen csak megemlégett ügyet, az ún. *régi perек* elintézését, melyben

Szemerének a gyakorlati büntető eljárás szervezésén túl kora büntetőjogáról alkotott, nem éppen hízelgő véleménye is fel-felvillan.

2

Szemere Bertalan megyei pályafutása - megszakításokkal bár - másfél évtizedig tartott. Pataki jogi tanulmányait befejezve 1832-ben pár hónapig gyakornok, utána kiskövet volt az "öreg" Palóczy László mellett; 1834-ben frissen szerzett ügyvédi oklevele birtokában tiszteletbeli aljegyzővé, 1836-ban a tisztújítás után táblabíróvá nevezte ki az akkori főispánhelyettes adminisztrátor br. Vay Miklós. Esküjét csak Nyugat-Európából való hazajötte után tehetette le, amikor nyomban bekapcsolódott Borsod politikai életébe. Br. Eötvös Józseffel egyszerre lett tagja a tömlöcügyi bizottságnak, mely elé mindketten modern javaslatot terjesztettek; ő a magán-, Eötvös a hallgató rendszer elvei szerint. Ebből a gyakorlati célú elméleti munkásságból nőtt ki A büntetésről s különösen a halálbüntetésről szóló akadémiai díjas műve (1841). Utazás külföldön c. politikai útleírását (1840), amely egyszersmind a levelező tagságot hozta számára, országszerte tankönyvként forgatták. Nem csoda hát, hogy amikor a jó hírben álló Nagy Gedeon lemondásával megürült a Mezőkövesd székhelyű egri járás főszolgabíróvá, a megyei közgyűlés pártármányalaktól függetlenül első helyen őt ajánlotta Vaynak, aki 1841. november 13-án be is helyettesítette.

Szemere Bertalan körül új csoportosulás jelentkezett: a fiatalok pártja, melynek egyre nagyobb befolyása lett a megye közéletére. A liberális reformeszméket összefoglaló 1841. évi szatmári tizenkét pont egyértelmű helyeslésre talált a megyében. Ebben szerepe lehetett a követutasítást előkészítő bizottságban 1838/39 után, 1841/43-ban is helyet foglaló Szemerének.

Az 1842. májusi tisztújításon, melyen Szemerét közfelkiáltással, tehát "alkotmányosan" is főszolgabíróvá választották, még semmi nem dőlt el. A Szathmáry Király József

első alispán vezette tisztikar majdnem teljes létszámban a helyén maradt. Az 1843. évi követválasztás és -utasítás a kompromisszum jegyében zajlott le. A "kormánypártnak" a kismesek segítségével sikerült ugyan megbuktatnia az adóügyet, e nem adózunk-párt győzelme azonban más reformpontokat nem érintett az utasításban, s a másodalispánságról lemondó Palóczy László mellett ifjabb követként Szemere Bertalan is eljuthatott az 1843/44-i pozsonyi országgyűlésre, ahol a megyei közgyűlési teremből az országos politikába lépett. Szép sikerekkel.

Az 1846. január 26-i tisztújításon, melyen Szepessy László az 1842-ben bevezetett titkos voksolás révén 3697-2344=1353 szavazatkülönbséggel legyőzte Nagy Gedeont, a fehér tollasok diadalmaskodtak a zöld gallyasok fölött. Másnap Szemere Bertalan ismét közfelkiáltással került - immáron a másodalispáni székbe (1845:106.). Amint az előjelek is mutatták, a gr. Keglevich Miklós irányította fehér tollasok oly fölényben voltak, hogy Szathmáry Király József frissen kinevezett főispánhelyettes adminisztrátor meg sem kísérelhette a velük szemben való föllépést. Úgy látszik, később sem tudta igazán befolyásolni a megyei életet. Szemere Bertalan először az 1846. márciusi törvényszéki ülésen került vele szembe, amikor elvitatta tőle az ott való elnöklést. Ebben az egyben azonban nem ért el sikert; az adminisztrátor akkor elnökölt a törvényszéken, amikor neki tetszett.

Másodalispánként megsokasodtak teendői. Részt vett a megye és vidéke gazdasági föllendítését célzó tervezgetésekben (vasútügy, Tisza-szabályozás, tűzkárbiztosítás stb.); az ő kezébe futottak össze a miskolci kőszínház megépítésének számai. Fő feladata volt az oktatás, a művelődés és az igazságszolgáltatás megyei irányítása. Előbbi körben a színházépítésen kívül jelentősebb kezdeményezése volt a Miskolczi Értesítőnek a megye hivatalos közlönyévé tétele (1846:3217.), valamint a még meg nem nyílt Ludovika Akadémia célját szolgáló Buttler-alapítványból a József nádorról elnevezett ipartanodába igyekvő megyei ifjak ösztöndíjakkal

való ellátása a megye hiányzó iparértelmiségének kifejesztésére (1847:2987.).

Mint a megyei törvényszék törvény szerinti elnöke több intézkedést indítványozott az igazságszolgáltatás meggyorsítására. Kiemelendő közülük a régi perek befejezése 1846/47-ben, melyről bővebben szólok.

A kormányzat egyik fennen hangoztatott célja az adminisztrátori rendszer bevezetésével éppen a megyei közigazgatás megjavítása, hanyagságainak fölszámolása volt. Hogy 1846-47-ben lépések történtek erre Borsodban is, javarészt mégsem Szathmáry Király Józsefnek köszönhető, hiszen mint első alispán ezt jóval korábban is megkísérelhette volna, hanem Szemere Bertalannak és tisztársainak. A liberális tisztikar bizonyítani akart és tudott is. Mégha a megyerendszer hibáit, különösen pedig a népképviselő hiányát alapjában véve ez sem pótolhatta.

Amint Barta István kimutatta, az 1847. évi Ellenzéki nyilatkozat alapelvei és végső megfogalmazása Kossuthtól származtak ugyan, néhány pont azonban (így a nemzetiségeket s az Erdéllyel való uniót illető) Szemerétől is bekerült. Kár, hogy a Szemere-féle elaborátum nem maradt fenn. Így csak föltételezhetjük, hogy aligha különbözhetett az 1847. évi borsodi követutasítástól, amely haladó tartalma és elvi jellegű megfogalmazásai folytán Horváth Mihály szerint is a hasonló irományok egyik legkiválóbbika volt. Noha a fogalmazványi példány nem Szemere kézírása, nem kétséges, hogy megszövegezésében döntő szerepe volt (1847:5169.).

Ehelyütt nem követhetem útján az 1847 őszén követtársával, Bük Zsigmonddal közfelkiáltással ismét Pozsonyba küldött Szemerét. Belügyministerségét illetően egyetlen mozzanatott hangsúlyozok: képzettsége s a megyei adminisztrációban, jogszolgáltatásban szerzett másfél évtizedes gyakorlata mintegy predestinálta a törvényhatóságokat legmagasabb szinten összefogó ministerségre. Ügyszeretetét, hozzáértését és szorgalmát magával vitte új hivatalába is.

Ő is, miként annyi társa, a megyéből, a vidéki Magyarországról indult, ám ha kötötték is, semmiképpen nem húzták le a lokális nemesi tradíciók. Európai polgári látókörét már Utazás-ában bizonyította, gyakorlati tanúságot pedig apróbb-nagyobb kezdeményezéseiben, intézkedéseiben tett róla. Az ország s egyben az ő személyes tragédiája, hogy amikor miniszterként, majd miniszterelnökként alkalma nyílt volna reformeszméinek tartós megvalósítására, az idők nem kedveztek. A szabadságharc elbukott, ő pedig párizsi emigrációjában Kossuthal, egykori harcostársával meghasonlottan, tisztviselősködését nosztalgikusan főlemlegetve emlékeztetett csak vissza megyéjére, az Avas és a Bük szép vidékére, ahová már csak hamvait hozhatták haza.

3

A megyei törvényszéken a negyvenes évek közepére 500 körülire szaporodott a század eleje óta folyamatban lévő, befejezetlen büntető ügyek száma. Az 1846. augusztus 16-ai közgyűlés ezért elhatározta, hogy a táblabírákból s törvényszéki elnökökből hozzanak létre olyan rendkívüli törvényszéket, amely ez év novemberétől a következő év áprilisáig vagy annál is tovább működve végre befejezi ezeket; "ekképp[en] az igazságszolgáltatás azon szabályszerű állásába vezetessék vissza, melyet a hatóságoktól jog és törvény egyaránt követelhetnek és valósággal követelnek is". Döntő követelmény volt persze, hogy ezen ősperekkel a házi pénztárt ne terheljék meg, hanem a táblabírák és elnökök – a szokásos napidíjukról lemondva – ingyen vállalják az ítélezést. Rajtuk kívül többletmunkát kellett végezniük a jegyzői, tisztii ügyészi és szolgabírói karnak is, "kik az elődeikről rájuk maradt munkát oly szívesen teljesítették, mintha nem másoknak mülasztása volna az, amiben fáradoztak".

Szemere Bertalan, aki az egész akció szervezését vállalta 1846. szeptember 10-én "igazság-, törvény- és népszerzetükre" apellálva fölszólította a táblabírákat és elnökeiket: önként jelentkezzenek e terhes munkára, minek meg is lett az

81

eredménye. Több-kevesebb időre sokan vállalkoztak, s mint e rendkívüli törvényszék napi névsoraiból és a személy szerinti összesítésekből kitűnik, vállalásukat 59-en teljesítették is.

A másodalispán precizítására vall, hogy az "Elnök uraknak" sajátkezű aláírásával, az egységet megteremtendő kis utasítást is fogalmazott.

Hogy az elnökségben egység legyen, s a történekről összefüggő jelentés tétethessék, azon kívül, hogy szabad legyen emlékeztetnem, tisztelettel, mikép[*p*] itt a régi hibáknak, a hanyagságnak, a törvényszerűségnek és méltányosságnak összeegyeztetése a feladás, úgy azonban, hogy sem törvényszegéssel ne vádoltathassunk, sem a kipótolhatlan hiányok kiegészítésének igyekezete által ezen Ős-perek folyamatát meg nem örökítsük, sem 20-30-40 évek előtti néha apróbb tettekért tisztos öregeket ne büntessünk, mely esetben minden törvények szerint az elévülésnek is helye találtatik - ezen tekinteteknek figyelembe ajánlásán túl, kérek rövid jegyzéket vinni, naponkint

1. a jelen lévőkről;
2. arról, mikor indított meg a per vagy nyomozás;
3. arról, hány alperes van, hány nemes, hány nemtelen, s hány halt meg;
4. mi történt a perben, és ha ítélet hozatott, mi [az] ítélet;
5. mi a vád;
6. mi megjegyzésre való van?

Mindezt csak röviden, kivonatilag, miután némely bővebb értesítést a t. [iszti] ügyészi hivataltul is kívántam.

Például ilyded alakban:

1846. rendkívüli törvényszék

Tiszti ügyész: N.N. Január 4. Jelen voltak:

1814. Nemes N. N., nem nemes N. N. Meghalt 2, él 2. Itéltetett.

1825. Nemes P. K., vérengző, orgazda. Csavargó, nem tudatik.

Ahol valami érdekes, tudni való adja elő magát, oldalt jegyezni.

A t. ügyész urak értesítést tartoznak beadni, melyre teendő az elnöki bemutatás ideje, amely értesítést megvizsgálás által kell igazolni.

Ha ezen értesítést körültekintőleg és lelkiismeretesen szerkesztik a tisztai ügyész urak, könnyű a haladás, de az utána vizsgálat elkerülhetetlenül szükséges és törvényes.

E jelentések minden bizonnyal el is készültek, ám ma már a közgyűlési iratokban nem találni őket. Mint afféle mellékanyagok elveszhettek, ám az is lehetséges, hogy valahoz a törvényszéki anyagban lappanganak. Ha ezek nem is, Szemere Bertalannak a fölhasználásukkal készült 1847. július 31-ei összesítő jelentése - mellékleteivel együtt - megmaradt.

E másodalispáni beszámolóból kitűnően a rendkívüli törvényszék 1806 és 1840 között indult s még be nem fejezett bűnporokot vizsgált; kivételesen elment 1843-ig is. A megvizsgált 470 bűnpörben 731 vádlott volt; közülük 434 nemes, 297 pedig nem nemes volt. Ítélet előtt a nemes vádlottak közül 191-en, a nem nemesek közül pedig 152-en haltak meg. Az életben lévő 243 nemes közül 112 találtatott bűnösnek, 131-et pedig fölmentettek. A 145 nem nemesből 60 bizonyult bűnösnek, 85 pedig fölmentetett.

A régi perek száma - írta Szemere - gyűlt 1806-tól 1825-ig, tehát 20 év alatt 146-ra, 1825-től 1832-ig, tehát hét év alatt 134-re, 1832-től 1843-ig, tehát 10 év alatt 187-re, mely szaporodásból az látszik következni, hogy a népesedés növekedésével és a bűnök terjedésével hasonló mértékben az igazságszolgáltatás nem tökéletesedett.

Azon tapasztalások nyomán, mikkel más megyék közigazgatásáról bírok, azt hiszem, hogy megyénk e tekintetben a jelesbek közzé sorozandó; és ép[*p*]en azért keserű érzéssel nyultam e régi nagy gyöngeségünk felfedezéséhez, melyről miképpen nekem ismeretem jelen hivatalos állásom előtt nem volt, úgy azt tartom a Tekintetes Karok és Rendek nagy többségének szinte [szintén!] nem volt. E seb lassudan, észrevétlenül támadt, nem egy időben, nem egy tisztikar másasztásai, hanem többekéi miatt. Azok, kik a rendkívüli törvényszék üléseiben részt vettek, kézzelfoghatólag tapasztalhatták, mi tökéletlen, mi nehéz, sőt mi lehetetlen a késői igazságszolgáltatás. Tíz, húsz, harminc, sőt negyven éves bűnpererek kerültek vizsgálat alá! A legrégebbiekben sok részt más törvénykezési móddal találkoztunk, melyeket korosb bírótársak magyarázata

nélkül az ifjabbok, bár szinte [szintén] nem ifjú bírák, meg sem érthettek volna. Nagy része a pöröknek kiegészíthetetlené vált, nem csak azért, mivel néha a keresetlevél, néha a tisztí tudósítás, néha a látólelet hiányzott, hanem már a vádlottak azonosítása is nehéz, sokszor lehetetlen gyakran, és a tanúk is, oly régi eseményekről vagy épíplem nem, vagy csak tökéletlenül emlékezvén, vallomásaikat bírói ítélet alapjául venni biztosan nem lehetett. Feleleteik rendszeren így hangzottak: ha úgy írták fel, amint akkor mondtam, úgy jól van, úgy kellett lenni, de én már nem emlékezem. Ehhez járul még az is, hogy miként a vádlottak nagy része t. i. minden 100-ból mintegy 50 meghalt mielőtt bíró előtt állt és büntetését elvehette volna, úgy a tanúk nagyrésze is az élők közt többé nem találhatók. Sokan pedig a vádlottak közül élhetnek ugyan, de az idő lassú folyama alatt ismeretlen helyre költöztek el, s így kerültek ki a büntető igazság súlyát; sok kárszenvedőnek kára pusztán az ítélet elhúzódása által vált lehetetlenné. Némelyek pedig mértéken túl valának büntetve, t. i. kik 10, 20, 30 évig bűnvád alatt lévén, s most fölmentetvén, a vád alatti állás szűgyenét is, félelmét is, egy fél emberkoron át kénytelenek voltak szenvedni.

Általában véve mély fájdalommal érezte a rendkívüli törvényszék ártalmas, sőt kínos következményeit a késő igazságszolgáltatásnak; azt, hogy apró verekedések és tilalomtörések és lúdlopások 30-40 év múlva kerülnek bíró elébe; azt, hogy a szülék iránti tiszteletlenséggel vádolt személy 28 év múlva szándékoltaték a szülék tiszteletére kötelezni, azt, hogy az ifjúkor könnyebb botlásaiért 60-70 éves öszeknek kellett meglakolniok, kik mellett egy fél életkor becsületessége emel szót, egyszóval oly csekély kihágásokért is követeltetett büntetés, melyeket minden rendezett igazságszolgáltatás 5, 10, 20 év múlva elidősültnek [elévültnek!] mond ki. Ilyenkor lehetetlen volt nem ismernie a rendkívüli törvényszéknek, hogy az elkéssett igazságszolgáltatás, elvesztve természetét, igazságtalansággá válik. Ehhez járul még az, hogy az ilyen egyenetlenség, mely némelyt büntet gyorsan, mást késő[n] vagy soha, megzavarja a nép közérkölcsiségét, amennyiben vagy részre hajlónak tartja az igazságszolgáltatást, vagy meggyőződik olyan rések lételéről, minélfogva a büntető igazság súlyát ki lehet kerülni. És én azon meggyőződésben vagyok, miképpen a bűnperek e törvény- és jogellenes késedelme egyik oka annak, hogy a bűnök s kivált azoknak némely nemei, nálunk mennyire megszaporodtak, a nép megszokta elkövetni a bűnt, mivel megszokta a büntetés lassúságát, s

kivált a nemesek, kikre nézve az igazságszolgáltatás még nagyobb mértékben mutatkozott késedelmesnek, amennyiben a nemesség megyénk népességének csak 1/7-ét teheti, és mégis a régi pörökbeli vádlottak számának a nemesség 9/15 részét teszi. Azt hiszem egyébiránt, hogy ez esemény csak erősebb föllevenítésére szolgál a Tekintetes Karok és Rendek kebelében azon igazságszolgáltatási elv elismerésének, és egyszersmind gyakorlati alkalmazásának, hogy egyedül azon büntetés igazságos és sikeres, mely egyszersmind gyors, mely amidőn rögtön sújtja a bűnt, éppen ez által is újnaknak elkövetését nagy részben megelőzi.

Hosszasan idéztem Szemere beszámolójának múlt századi szép magyarsággal írt, tanulmány számba menő részét, miért is gyakorlati javaslatait éppen csak összefoglalom.

1. Elismerést javasolt "nemes hivatásának díszes buzgalommal megfelelt", 72 napon át ingyen működő s így a pénztárnak 900 ezüstforintot megkímélő táblabírói karnak s más közreműködőknek.

2. Mivel a hónapos törvényszék 1847 májusában e régi perek elintézéséig felfüggesztetett, javasolta, hogy a folyamatban lévő kisebb ügyek elbírálására a havonta tartott kisebb gyűlés nyomán két-két napon át törvényszék tartassék.

3. A megvizsgált 470-en túl 1840 előttről még mindig maradt "mintegy 76 régi per", mert a rendkívüli törvényszéket 1847. július 3-a után már folytatni nem lehetett, "mivel a legnagyobb munka ideje beállott, melyet sok emberek berendelésével jelen nyomor időben nem tanácsos". Ám ez nem is volt már szükséges, mivel azokat a hónapos meg a négy tanácsban működő évnegyedes törvényszékek amúgy is elintézhetik.

Másik [határozat] illeti a jövendőt. Országokban, melyek szabályszerű igazságszolgáltatással vannak megáldva, a bűnperek, hozzá értve a nyomozást is, rendszeren három hó alatt fejeztetnek be, kevés haladhat hat hónapon túl, egy évi bűnperek pedig kivételek közzé tartoznak. Jelen szerkezetünkben e gyors törvénykezés nálunk nem valósítható [meg], azt csak megközelítenünk lehet. Ennek pedig egyik módja abban álland, ha a bűnpereknek a tisztí főügyész úr által évenkénti lajstroma készíttetvén, az évenként egyszer, az

első évnegyedes, t. i. a decemberi törvényszékre beadatik, és e szerint mindég tisztában lévén a törvényszék előtt úgy a perek száma, mind azok régisége, közvetlen örködése által meggátolhatja, hogy a jelen munkához hasonlót soha ne kelljen végezniük. Addig is, míg e részben országos intézkedés történnék, csak így kivihető, hogy az illetők a bűnpereknek legfőbb két év alatt leendő befejezésére folyvást szoríttassanak.

A tudósítás itt befejeződik. A leírás nem, csak a javítások meg az aláírások származnak Szemerétől, ám aligha kételkedhetünk, hogy az egész szerzősége is az övé. Hogy megfogadta-e a törvényszék tanácsait, további kutatásokat igényel. Az bizonyos, hogy nem olyan idők következtek 1848/49-ben, melyek éppen a bűnperek gyorsításának kedveztek volna (1847:4413.).

4

A Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának egyik tanterme szép történelmi gesztusként 1987 óta a nagy borsodi reformer nevét viseli. Én a nagy névkeresés időszakában, egy 1986. május 14-én kelt feljegyzésemben, melyet utóbb az egyetemi lapban közzé is tettem (*Szemere Bertalan Egyetem. A Mi Egyetemünk*, 1989. ápr. 24.), többet szerettem volna: róla javasoltam elnevezni magát az intézményt is. Ma már csupán azt mondhatom: ha valamikor mégis fölmerül a Miskolci Egyetemnek valamely jeles személyről való elnevezésének gondolata: nála méltóbb névadót aligha találhatnak.

JEGYZET

Közleményemben a zárójelbe tett dőlt évszámok és számok Borsod vármegye közgyűlési jegyzőkönyvi és iratszámait; e jegyzőkönyvek és iratok a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltárban (BAZML) találhatók.

FÜGGELÉK

1

Jegyzőke azon táblabíró és tisztviselő uraknak, kik a rendkívüli törvényszék üléseiben részt vőnek

Táblabírók

Vay Lajos báró (5); Miklós Ferenc (6); Palóczy László (6); Ragályi Zsigmond (6); Okolicsányi Ferenc (6); Lónyai László (6); Dominkovich Lajos (11); Apostol Pál (4); Csomós Mihály (5); Losonc[z]y Károly (6); Szűcs Sámuel (12); Máry Pál (14); Kun Miklós (6); Szalay Antal (6); Szűcs Sámuel (12); Herke Miklós (11); Losonc[z]y András (2); Gombos Ágoston (6); Kun Lajos (10); Ragályi Ábrahám (6); Bakos György (6); Lengyel József (11); Szepessy József (6); Kun János (10); Nasticus János (16); Ragályi Ferenc (6); Garas Samu (4); Csépanyi Ágoston (4); Pilta Miklós (16); Szűcs Miklós (18); Szűcs István (9); Kis Gábor (1); László József (5); Aszalay József (6); Ragályi György (6); Pilta Ádám (5); Doronelli Alajos (16); Hosszúfalussy Ignác (3); Marjássy Menyhéart (5); Tomka László (2); Vadnay Barna (11); Szűcs János (12); Draskóc[z]y Sámuel (5); Dudinszky József (14); Lukács Lajos (4); Farkas Miklós (1); Pilta János (3); Farkas Károly (9); Zsarnay László (5); Jankó Mátyás (6); Komáromy József (10); Csabay József (6); Nagy Ferenc (6); Bizony Sámuel (1); Dudok Pál (2); Povovszky István (15); Szathmáry Pál (6); Vathay Sándor (4); Kis Károly (3).

Jegyzők

Rácz János f.j. [főjegyző] (17); Okolicsányi Emmánuel (16); Török Sándor (20); Somogyi Aladár (19); Apostol József (5); Okolicsányi Zsigmond (20); Bene Imre (12); Fekete József (3) Lónyay István (6).

T. [iszti] ügyészek

Bakó János f.ü. [főügyész] (7); Bay Berta[lan] (6); Csépanyi Ferdinánd (7); Balos Antal (11); Szentgyörgyi Ede (6); Tóth Mihály (7); Vancza Mihály (4); Homolya István (5); Kassay Pál (7); Piskóczy János (5); Demjén Pista (3); Veres Károly (1); Rozgonyi (4); Moesz (5); Hőle (2).

Szolgabírók esküdtjeikkel

Vadnay Miksa (8); Visolyi Károly (5); Kolosy Imre (5); Vadnay Berta[lan] (8); Kandó Feri (6); Podor Feri (4); Vas István (6); Okolicsányi Lajos

f.sz. [főszolgabíró] (6); Szép Sámuel (5); Török Sámuel (5); Kis László (10).

BAZML Borsod vm. közgy. ir. 1847:4413. (a 3. sz., Szemere Bertalan aláírásával, valamint 1-94. sorszámmal ellátott névjegyzék alapján). A nevek utáni számok a részvételi napok számát jelzik.

2

A régi pörök megvizsgálására kirendelt rendkívüli törvényszék némely eredménye (1846[-ban] és 1847-ben tartatott 12 1/2 hétig)

A vádlottak bűnnem szerinti osztályozása:

gyilkos: 6; emberölő: 4; gyújtogató: 18; gyermekverő: 1; vérengző: 163; háztörő: 3; kamara-, verem-, pincetörő: 33; fenyegető[ő] 1; orgazda: 75; tolvaj: 141; templomtolvaj: 1; marhatolvaj: 123; rendetlenkedő: 10; káromkodó: 25; nőparázna: 11, okatlan álattali [parázna]: 1; fosztogató: 7; tilalmas ágyas élet[et élő]: 1; mészárszéken tilalom ellen vágó: 1; árszabályt nem tartó: 7; hamis levél koholó: 5; bírói zártörő: 5; közhatározat ellen cselekvő: 7; csalfalkodó: 8; lázító: 2; pecsétikkasztó: 2; vigyázatlan közhajdú, a rab vízbe fúlt: 1; testvérsértegető: 1; gyermekelhagyó: 1; rágalmazó és parázna: 1; catholica hit ellen [...] átkozód[ó]: 1; tisztviselősebesít[ő]: 6; tilalomtörő: 23; hamis tanúszerző: 1; édes anyját megverő: 1, hamis tanú: 3; szolgabíró ellen szegülő: 14; rabszöktető: 1; ágybért nem fizető: 4; vérparázna: 1, erdőpusztító: 3; tiltott játsszó: 4; pert elsikkasztó: 1; jobbágyzsarol[ó]: 1; erőszakos parázna: 2, tolvajság[ot] be nem jelentő jegyző: 1.

BAZML Borsod vm. közgy. ir. 1847:4413. (a 4. sz., Szemere Bertalan által sajátkezűleg készített melléklet alapján).

II. JOGELMÉLETI-JOGTÖRTÉNETI SZEKCIÓ RENDEHAGYÓ JOGÁSZKÉPZÉS AZ ÖTVENES ÉVEKBEN. A BÍRÓI ÉS ÁLLAMÜGYÉSZI AKADEMIA /1949-1953/

Dr. Loss Sándor

egyetemi adjunktus

Jogelméleti és Jogszociológiai Tanszék

4.181/1949.(VIII.6.) Korm. számú rendelet büntető bírói és államügyész akadémia létesítése tárgyában.

"1. §. Avégből, hogy az ítélőbírói és államügyész karnak a népi demokrácia szellemében való megújítása meggyorsítható legyen, lehetővé kell tenni, hogy népi származású dolgozók a büntető bírói és az államügyész feladatok betöltéséhez szükséges ismereteket és képzést - megfelelő társadalomtudományi előképzés után - az egyébként fennálló szabályoktól eltérően szerezhessék meg. Ebből a célból az igazságügyminiszter egyéves büntető bírói és államügyész akadémiát (továbbiakban: Akadémia) szervez."

Bevezető megjegyzések

Jelen tanulmányunk egy nagyobb kutatási program "melléktermékeként" született. Az Örkény Antal által koordinált kutatás (ELTE Szociológiai Intézet) a rendhagyó képzési formák és társadalmi mobilitás kérdéskörét vizsgálta. A vizsgálat a rendhagyó képzési formán leegyszerűsítve az ötvenes évek úgynevezett "gyorstalpaló" tanfolyamait értette. A "kaderutánpótlási" céllal létrehozott képzési formák közül a Vöröskadémiát, a Pártfőiskolát, az Újságíró-iskolát, a Rendőrtiszti Akadémiát és a Bírói és Ügyész Akadémiát vizsgálta a kutatás. A kérdőívvel, forráskutatással, mélyinterjúkkal dolgozó vizsgálat mintájába így belekerült a jogászok képzés speciális formája, a Bírói és Ügyész Akadémia. Rövid elemzésemben erről írok. Terjedelmi korlátok miatt a 'kemény' szociológiai adatok elemzése helyett egy a témánkra szűkített leíró jellegű kifejtési módot használunk. Elsősorban a kérdőívben szereplő 'nyitott kérdésekre' adott válaszokat és mélyinterjúkat használtuk fel.